

KLÁRA TRSKOVÁ / 3. 8. 2021

„Je to diverzant!“

Na YouTube kanálu Česká filmová klasika nalezneme dva snímky, které se snaží zlidštit práci příslušníků represivních složek v československém pohraničí. Samotná jejich existence je v obou filmech prezentována jako nutná ochrana obyvatelstva, které by mělo v ideálním případě s policií spolupracovat a podílet se na dopadení všech podezřelých osob.

Děj filmu *Na konci světa*, který režíroval Ivo Novák v roce 1975, je zasazen do padesátých let minulého století. Mladí vojáci sloužící u pohraniční stráže SNB trpí v řídce osídleném regionu samotou (a to včetně nejvýše postaveného poručíka, který za poslední rok služby mohl navštívit svou manželku pouze dvakrát). K přiblížení „lidskosti“ vojáků film využívá také zdůraznění vazby na služební psy – když jednomu z mužů končí povinná vojenská služba, bojí se, zda se fena Silvie dostane do dobrých rukou.

Nejrůznější drobné morální poklesky jsou postavám odpuštěny, pokud vojáci nakonec dokážou, „že jsou chlapi“. Jeden z mladých mužů se svěřuje svému kolegovi, že má bratra emigranta: „Člověče, nejsou to ani dva roky, co můj brácha utíkal přes tuhle hranici na Západ a já tu teď hlídám.“ On sám také zvažuje pokus o útěk do zahraničí a v opilosti o svém plánu řekne svému poručíkovi. Nadřizený ale mladíka za jeho poklesek nepotrestá. Poradí mu, ať raději „drží hubu“ a na svůj plán utéct tzv. přes kopečky opět rychle zapomene.

Snímek tedy legitimizuje úvahy o emigraci, pokud však zůstávají jen v rovině nerealizovaných představ. Zároveň v něm ale nechybí výstraha, že zájemci o přechod hranice mohou narazit na podvodníky a tito bezpátevní převaděči mohou útekáře pouze obrát o peníze a následně nasměrovat do rukou pohraniční stráže.

Ve filmu *Indiáni z Větrova* režiséra Juliuse Matuly z roku 1979 je téma boje proti záškodníkům vpleteno do jímavého narativu o životě dětí z dětského domova, které si

ve volném čase hrají na indiány. Příslušníci SNB zde nahrazují malým indiánům členy jejich chybějících rodin. Bodrý soudruh podplukovník Pávek po jednom z chlapců například chce, aby ho oslovoval jen jako strýce. S malými indiány z „děcáku“ se spřátelí i desátník Klíma, který se stará o služebního psa, děti ujišťuje, že Rank ještě žádného špiona nechytil a „jeho psí život je jako procházka růžovou zahradou“.

Před odchodem z pohraničí předá desátník vysloužilého vlčáka dvojici chlapců, jenže pes vycvičený pro lov lidí ohrožuje nakonec i zaměstnance dětského domova. Ředitel instituce proto Ranka vyhodí a děti si pak psa vodí alespoň do svých indiánských bitev. Po jedné z nich potkají poblíž státní hranice muže, který by mohl být opravdovým narušitelem. Hlavní postava drobného Fandy nadšeně křičí: „Je to diverzant!“ Děti s luky a šípy bez váhání nasadí do útoku i vlčáka, nešťastníka povalí na zem a odvedou do kanceláře podplukovníka k výslechu. Ačkoliv se muž brání, že pouze zamýšlel navštívit kojenecký ústav, kde chtěl požádat o adopci dítěte, příslušníci SNB s ním automaticky jednájí jako s podezřelým.

Oba snímky z druhé poloviny sedmdesátých let přinášejí zprávu o tom, že nepřátel státu sice možná trochu ubylo, ale represivní složky neusínají na vavřínech. Pohraničníci jsou pak vykresleni jako postavy, které navazují citové vazby, ať už se svými služebními psi, nebo s civilisty v bezprostředním okolí služebny, a většina diváků se tak s nimi může snadno ztotožnit. Jsou to jednoduše takoví „správní hoši“, kteří u sebe sice nosí zbraň, ale po lidech střílí jen v odůvodněných případech.